

ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 3-4 (41-42)
ЧЕРВЕНЬ 2013 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

7 ЛИПНЯ – ДЕНЬ ПРАЦІВНИКА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

ЩИРО ВІТАЮ ЗІ СВЯТОМ!

Шановні колеги, всі природоохоронці! Щиро вітаю Вас із наступаючим святом – Днем працівника природно-заповідної справи України!

Про його відзначення Президент нашої держави 18 серпня 2009 року підписав відповідний указ. У цьому важливому документі, записано: «Враховуючи вагомий внесок працівників природно-заповідної справи у збереження біологічного і ландшафтного біорізноманіття, розвиток територій та об'єктів природно-заповідного фонду та підтримку ініціативи Міністерства навколишнього природного середовища України» щорічно, 7 липня, вважати Днем працівника природно-заповідної справи України. Таким чином, визнано виключну роль людей, які працюють у сфері охорони довкілля та тих, хто їм допомагає це робити суміжно та на добровільних засадах. І це не випадково, адже природа – головний чинник, який безпосередньо впливає на всі сфери нашого життя. Де ці стосунки з нею гармонійні – там і результати відчутні. І велике спасибі всім тим, хто за фахом і за велінням совісті докладає зусиль, аби жити з природою у злагоді, дбає про високу екологічну культуру людей, запроваджує і поширює передовий досвід, наукові розробки у цій галузі.

Бажаю наснаги у здійсненні найблагородніших наших починань і задумів! Міцного здоров'я, щастя Вам і Вашим родинам, сімейного благополуччя!

Микола РИБАК,

в.о. директора Карпатського біосферного заповідника.

ПІДПИСАНО МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

Сьогоднішні стосунки між громадами населених пунктів та Карпатським біосферним заповідником перебувають у процесі активного переосмислення у бік подолання недавніх протиріч. З одного боку сипалися аргументи, підкріплені висновками науковців та європейською спільнотою, на користь збереження унікальної природи Карпат і шляхом розширення меж заповідника. З іншого, не заперечуючи головну ідею, нагадували, що, будучи в центрі Європи, далекі від рівня її життя, заробітної плати, проживаємо у негазифікованому, малоземельному регіоні, ведучи традиційне господарювання, тісно пов'язане з умовами високогірного ландшафту.

Крига скресла, консенсус знайдено. Свідченням цього є і факт створення, а нині й діяльність Координаційної ради КБЗ, до складу якої також увійшли представники районних ради та адміністрації, голови населених пунктів району, незважаючи чи межують території сіл, селищ із науковою установою, чи ні, дотримуючись таким чином принципу колегіального прийняття рішень, які стосуються в цілому життєдіяльності та розвитку Рахівщини.

Перше засідання ради, яке відбулося наприкінці

квітня, підтвердило курс на порозуміння та вироблення єдиної стратегії розвитку Рахівщини й заповідної справи з урахуванням традиційного господарювання місцевих громад. Про все це детально розповів у своєму виступі «Про правовий статус КБЗ, його діяльність щодо збереження та реалізації концепції сталого розвитку» в.о. директора заповідника, співголова Координаційної ради Микола Рибак. Акцент виступаючий зробив на порівняно низьких цінах на паливні дрова для населення, зменшенні вартості на туристичні послуги, на веденні господарювання місцевим населенням, заготівлі дикоростучих.

Голова районної ради, співголова Координаційної Микола Беркела ознайомив присутніх з Меморандумом про співпрацю в збереженні і сталому використанні природних комплексів КБЗ, як частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», який схвалений і підписаний між заповідником, райдержадміністрацією та органами місцевого самоврядування в межах Рахівського району.

(Продовження на 3-й стор.).

● МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

ВІТАННЯ МІНІСТРА ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ ПРОСКУРЯКОВА ОЛЕГА АЛЬБЕРТОВИЧА:

Шановні учасники міжнародної наукової конференції «Букові праліси: модельні системи для менеджменту та збереження біорізноманіття, лісових ресурсів і екосистемних послуг»!

В Україні, яка володіє найбільшими в Європі осередками букових пралісів Європи та з ініціативи якої створено транскордонний українсько-словацько-німецький об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», Президент та Уряд України приділяють значну увагу для їх збереження та сталого розвитку регіону, де знаходяться українські ділянки цього об'єкта.

Упевнений, що проведення вашого

форуму за участю науковців 24 країн світу стане доброю нагодою для обміну досвідом роботи та ідеями, започаткує нові проекти, сприятиме поглибленню міжнародного співробітництва задля подолання глобальних екологічних викликів, адаптації до змін клімату, охорони біорізноманіття та удосконалення механізмів управління природоохоронними територіями.

Щиро вітаю учасників та організаторів конференції, бажаю плідної роботи та успішного втілення всіх задумів!

З повагою,
Міністр екології та природних ресурсів України
Олег ПРОСКУРЯКОВ
30.05.2013

КОНФЕРЕНЦІЯ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

Ліси із бука лісового (*Fagus sylvatica*) поширені на земній кулі виключно у Європі, і колись вкривали майже половину її території. Але зростання народонаселення, інтенсивне господарювання, зокрема розвиток промисловості та сільського господарства, призвели до масового вирубування букових лісів, що, в свою чергу, спровокувало загострення на континенті екологічної ситуації та сприяло глобальним кліматичним змінам.

Загалом, у результаті господарської діяльності, колись домінуючі на значних територіях старовікові букові ліси стали сьогодні великою рідкістю в Європі.

З врахуванням цих обставин, завдяки нашій українській ініціативі, найбільші залишки букових пралісів Карпат із словацькими їх осередками визнані ЮНЕСКО у 2007 році глобальною цінністю та занесені до переліку Всесвітньої спадщини. А наступне розширення у 2011 році цієї номінації за рахунок давніх букових лісів Німеччини започаткувало європейський процес збереження старовікових букових лісових екосистем.

В Україні, яка володіє найбільшими в Європі осередками букових пралісів та з ініціативи якої створено українсько-словацько-німецький об'єкт Всесвітньої

спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», приділяється значна увага їх вивченню та збереженню. Так, у 2009 році Кабінетом Міністрів України затверджено план заходів щодо збереження та розвитку української частини природного об'єкта «Букові праліси Карпат», а 2 квітня ц.р. Президент України Віктор Янукович видав спеціальне доручення про забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, які розташовані у зоні цієї унікальної природної цінності.

(Продовження на 2-й стор.).

Учасники конференції у Львові

Під час відкриття інфотурцентру у М. Угольці

КОНФЕРЕНЦІЯ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ БУКОВИХ ПРАЛІСІВ

(Продовження.
Початок на 1-й стор.).

На виконання зазначеного рішення уряду України, з 2 по 9 червня ц.р., в історичному центрі Львова (який, до речі, як і букові праліси Карпат входить до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО) адміністрація Карпатського біосферного заповідника спільно із Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL) і Національним лісотехнічним університетом України провели міжнародну наукову конференцію «Букові праліси: модельні системи для менеджменту та збереження біорізноманіття, лісових ресурсів і екосистемних послуг». У роботі конференції взяло участь до 170 науковців із 27 країн світу.

До учасників конференції з вітанням звернувся Міністр екології та природних ресурсів України Олег Проскураков. Дослідників привітали також ректор Національного лісотехнічного університету України, академік НАН України Юрій Туниця та голова Міжнародного організаційного комітету із проведення конференції Бригітта Коммормот (Швейцарія).

На пленарному засіданні заслухано доповіді: «Всесвітня спадщина букових пралісів Карпат як символ екологічного єднання Європи» (проф. Федір Гамор, Україна), «Пралісові заповідники в Українських Карпатах: історія створення» (проф. Степан Стойко, Україна), «Європейські регіони букових лісів та потенціал для розширення транснаціональної номінації Всесвітньої спадщини» (проф. Ганс Кнапп, Німеччина), «Глобальна перспектива відновлення старовікових лісів та запровадження сталого лісівництва: вивчення через обмін досвідом» (проф. Вільям Кітон, США) та «Популяційна динаміка у сильно фрагментованих ландшафтах» (проф. Отсо Оваскайнен, Фінляндія).

На конференції також представлено та обговорено до 120 секційних та стендових доповідей із проблем збере-

ження біорізноманіття букових пралісів, аналізу їх структури та динаміки, запровадження сталого управління лісами та майбутнього європейських лісових екосистем. Найбільше доповідей презентували швейцарські, німецькі, італійські та українські науковці. Багато цікавого та нових підходів запропонували дослідники Японії, Канади, Ірану та скандинавських країн. Приємно вразив високий рівень професіоналізму та знання англійської мови українських молодих ораторів, зокрема з Ужгорода, Львова та Києва.

На організованих у рамках конференції семінарах та наукових екскурсіях до найбільшого у світі Угольсько-Широколужанського осередку букових пралісів, обговорено дослідницькі платформи, перспективні міжнародні та міждисциплінарні програми з вивчення букових пралісів, вивчено досвід роботи Карпатського біосферного заповідника з організації наукових досліджень та збереження об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО тощо.

Учасники конференції взяли участь в урочистому відкритті інформаційно-туристичного центру Карпатського біосферного запо-

відника «Букові праліси – Всесвітня спадщина ЮНЕСКО» у Малій Угольці.

Під мелодію гуцульської трембіти та оплески багаточисельних гостей, учасників урочистостей вітали та перерізували символічну стрічку новоствореного центру голова Тячівської районної ради Михайло Данилюк, заступник голови Тячівської районної державної адміністрації Федір Стан, голова оргкомітету конференції Бригітта Коммормот, представники Углянської територіальної громади та автор цих рядків.

До початку конференції випущено на англійській мові монографію про підсумки українсько-швейцарського проекту із статистичної інвентаризації Угольсько-Широколужанських пралісів та анотовані Матеріали доповідей учасників конференції.

Конференція засвідчила надзвичайно великий міжнародний інтерес до вивчення і збереження букових пралісів та досвіду роботи України у цій сфері.

Федір ГАМОР, радник Міністра екології та природних ресурсів України, доктор біологічних наук, професор, заслужений природоохоронець України.

Учасники делегацій під час огляду експозиції інфотурцентру

ВІДКРИТО НОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИЙ ЦЕНТР

7 червня ц.р. у селі Мала Уголька, в самому серці найбільшого осередку європейських букових пралісів – Угольсько-Широколужанському масиві, відбулося урочисте відкриття інформаційно-туристичного центру «Букові праліси – об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО».

Із включенням букових пралісів до переліку природного спадку людства особливо гостро постала потреба в посиленні еколого-освітньої та ековиховної ролі цих унікальних екосистем. В останні роки букові праліси Карпатського біосферного заповідника виступають природною лабораторією для європейських лісівників, студентів українських та закордонних навчальних закладів і навіть школярів, що прагнуть більше дізнатися про природу Українських Карпат. Цей центр стане для них опорною базою для навчання. І особливої освітньої ролі він повинен набути для місцевих школярів і місцевого населення. Це відмітив у вітальному слові при відкритті центру голова Тячівської районної ради М.Данилюк. Він також проінформував присутніх про екологічні проекти,

які зараз реалізуються на території району і спрямовані на поліпшення екологічного середовища для проживання населення.

Робота над розробкою інформаційного осередку в КБЗ розпочалася у 2012 р. Для цього була створена творча група з членів колективу заповідника, розроблено тематико-експозиційний план. Художні роботи, що відзначаються високим рівнем виконання і багатством інтер'єрних деталей, виконав Михайло Понцір, якому допомагали працівники ремонтно-будівельної дільниці Карпатського біосферного заповідника. Для оформлення інтер'єру використані природні матеріали у всьому їх розмаїтті – деревина різних порід, камінь. В цю художню канву чудово вписано інформаційні матеріали, акцентом яких стали, звичайно, букові праліси, їх приналежність до спадщини усього людства, історія створення українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Особливою родзинкою центру виступає експозиційний зал, що створює ілюзію присутності в буковому пралісі. Банерні шпалери відображають віковічні буки, увітні гірляндами плюща, старезний ліс прорізає долина гірського потоку, а із-за дерев допитливо визирають тварини, що зустрічаються у карпатських пралісах. Знаменитий карстовий міст Угольки ніби нависає над відвідувачами у всій своїй величч, а попід стелею, задекоровану під блакитне небо, ширяють птахи. Тут, у тиші імітованого букового пралісу, відвідувачі можуть переглянути відеофільми про прадавні букові ліси Карпат. З цього залу відвідувачі виходять причаровані таємничістю букового лісу, вражені його величчю і впевнені у необхідності його збереження. Не вірите? Завітайте до інфотурцентру і переконайтеся!

Вікторія БУНДЗЯК, учасник творчої групи розробників.

ПІДПИСАНО МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ

(Продовження.
Початок на 1-й стор.).

Передувало подібному кроку не тільки згладження гострих кутів між громадами та науковою установою, але й підписане на початку квітня доручення Президента України, яким, з метою збереження унікальних букових пралісів, передбачено здійснити низку заходів, спрямованих не тільки на індивідуальний законодавчий захист унікального об'єкта, але й інтегрування його до регіонального або місцевого територіального планування, активно розвиваючи туристично-рекреаційну індустрію, і на цій основі підвищити добробут місцевого населення.

З планом роботи Координаційної ради на цей рік присутніх ознайомили заступник директора КБЗ, секретар ради Василь Покин'ячереда, зазначивши, що від надходження пропозицій та зауважень багато у чому буде залежати спільна повноцінна робота органу.

Враховуючи нагальність вирішення окремих питань соціально-економічного розвитку місцевих громад,

адміністрація заповідника звернулася до Мінприроди з пропозиціями, які покращать ефективну діяльність КБЗ та посприяють розвитку території місцевих громад. Як повідомив в.о. директора Микола Рибак, мова йде про виділення коштів на закупівлю дорожньо-будівельної техніки, реалізацію проекту щодо відновлення старої гати в урочищі Білий (Луги), як туристично-рекреаційного об'єкта, відновлення роботи лісопильного цеху в Лугах, спрощення процедури отримання дозволів на заготівлю паливних дров та будівельного матеріалу для населення тощо.

Про позитивні зміни у цій політиці на платні послуги йшлося у виступі першого заступника голови райдержадміністрації Валерія Сабова. Дії адміністрації КБЗ у цьому напрямку схвалено.

Координаційна рада підтримала клопотання адміністрації наукової установи до Мінприроди про надання погодження на будівництво міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат у Квасах

відповідно до розробленого проекту. У попередні роки вже були виділені кошти, однак не визначено підрядну організацію, яка б здійснювала ведення будівництва. Згодом висловлювалися припущення щодо перенесення місцерозташування центру. Наразі вдалося переконати у доцільності його зведення в Квасах, на виділеній ділянці й відповідно до діючого проекту. Мова йде про фінансування робіт, яке можливе вже у 2014-2015 роках.

На засіданні ради голови самоврядних органів населених пунктів піднімали й низку інших питань, які стосувалися збільшення лімітів на заготівлю паливних дров, відкриття нових робочих місць, упорядкування території навколо г. Говерла, посилення контролю за незаконним полюванням тощо.

У роботі Координаційної ради взяв участь, відзначивши важливість і продуктивність її діяльності, покращення мікроклімату на ниві співпраці між КБЗ та громадами населених пунктів, голова райдержадміністрації Дмитро Андріюк. Керував засіданням голова районної ради Микола Беркела.

Михайло ЮРАЩУК,
головний редактор райгазети
«Зоря Рахівщини»,
учасник засідання ради.

Факт підписання меморандуму коментує співголова координаційної ради, в.о. директора Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак:

– У Меморандумі, зокрема, зазначено, що цей документ прийнято для забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, розташованих у цій зоні. Меморандум також приймається з метою врегулювання питань, пов'язаних з розробкою та погодженням проекту землеустрою щодо організації і встановлення меж КБЗ (земель природно-заповідного фонду, які включені до складу заповідника без вилучення у постійних землекористувачів), відповідно до порядку розроблення проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду, іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Він також має на меті об'єднання зусиль щодо збереження та сталого використання природних комплексів Карпатського біосферного заповідника на основі системного урахування екологічних, економічних, соціальних та інших суспільних інтересів територіальних громад Рахівського району.

Також визначено напрямки співпраці як для заповідника, так і органів виконавчої влади та місцевого самоврядування району. Так, крім тих завдань, які заповідник вирішує в напрямку природоохоронної, науково-дослідної та рекреаційної діяльності, він за підписаним Меморандумом сприяє сталому соціально-економічному розвитку населених пунктів, розташованих у зоні своєї діяльності, на безоплатній основі – традиційному господарюванню мешканців у межах буферної зони та зони антропогенних ландшафтів, задоволенню життєво необхідних потреб (ведення полонинського господарства, сінокошіння та випасання худоби, збір грибів, дикоростучих плодів і ягід для власного споживання тощо). Він також виділяє дрова та деревину для потреб такого населення, організує рекреаційну інфраструктуру, облаштовує мережу еколого- і науково-пізнавальних маршрутів рекреаційних зон, створює сприятливі умови для розвитку туризму, відпочинку і оздоровлення населення, а також ряд інших. Зі свого боку, райдержадміністрація, органи місцевого самоврядування, у визначених рамках законів обсягах і порядку, сприяють заповіднику в охороні й збереженні природних комплексів та вирішенню покладених на нього завдань, зокрема пропонують обсяги заготівель

паливних дров та використання інших природних ресурсів для потреб жителів населених пунктів району, що прилягають до території заповідника, делегують своїх представників до координаційної та науково-технічної ради цієї установи. Сторони спільно проводять постійні консультації для обговорення та узгодження дій, спрямованих на покращення природоохоронної роботи, формують громадську думку щодо бережливого ставлення та поваги громадян до особливо цінних об'єктів заповідника.

Насамперед зазначу, що Меморандум, який нами підписано, – це підсумок роботи, проведеної заповідником упродовж тривалого періоду спільно з органами місцевої влади, територіальних громад населених пунктів району. Цей важливий юридичний документ виводить співпрацю нашої державної природоохоронної і науково-дослідної установи, яка працює в Карпатському регіоні України, на новий рівень. У значній мірі, у Меморандумі вдалося поєднати і відобразити вимоги чинного у нашій державі природоохоронного законодавства стосовно діяльності заповідника та органів місцевої влади і самоврядування, привести їхні інтереси до спільного знаменника.

Меморандум сприятиме усуненню непорозумінь у низці проблемних питань, які доводиться вирішувати з метою задоволення злободенних потреб людей, їх інтересів на місцевому рівні. Подібний документ торік уже підписано заповідником з Тячівською районною державною адміністрацією. Незабаром такий же Меморандум буде підписано з органами влади і самоврядування Хустщини і Виноградівщини, в межах яких заповідник теж має природоохоронні території. Таким чином, Меморандум відображає нові підходи до співпраці установ природно-заповідного фонду, місцевих органів влади і самоврядування, як це й вимагається сьогодні.

Остаточна доля Меморандуму залежатиме від зосередження зусиль на виконанні намічених заходів, спільної волі в цьому всіх сторін, які домовилися. Стосовно колективу заповідника, то в його інтересах, – аби Меморандум виконувався безумовно. Головне, щоб наша співпраця підтримувалася на державному рівні, фінансувався сталий розвиток територій, згаданої частини об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», як це закладено у дорученні Президента України щодо збереження цих унікальних природних комплексів та територій, на яких вони розташовані у нашому регіоні.

Фото на згадку учасників урочистостей

УРОЧИСТОСТІ З НАГОДИ ДНЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПАРКІВ

30 травня ц.р. у географічному центрі Європи відзначено одразу дві важливі для Карпатського екорегіону події – День природоохоронних територій Карпат (the Carpathian Parks Day) та десятирічний ювілей Карпатської Конвенції. Відмітити ці значні дати вирішили проведенням круглого столу, який було організовано колективом Карпатського біосферного заповідника за фінансової підтримки проекту «БІОРЕГІО-Карпати» спільно з колегами з сусідньої природоохоронної території – природного парку «Мармароські гори» (Румунія). На засідання також була запрошена делегація з Університету сталого розвитку Еберсвальде (Німеччина), для студентів якого саме в цей час проходила навчальна практика на базі КБЗ.

З основними доповідями на зустрічі виступили професор, доктор біологічних наук, Федір Гамор та Василь Покин'ячереда – представники Карпатського біосферного заповідника. Вони розповіли учасникам зібрання про виникнення Карпатської конвенції та про важливу роль, яку в цьому історичному документі відіграла Міжнародна конференція, що проходила на базі КБЗ у 1998 році – «Карпатський регіон: Проблеми і перспективи сталого розвитку». Ф. Гамор наголосив, що саме резолюція даного міжнародного форуму рекомендувала підготувати та підписати конвенцію для Карпатського екорегіону, яка була б аналогічною до

існуючої Альпійської Конвенції. Румунські колеги, зокрема, директор природного парку «Мармароські гори» Каталіна Богдан та ГІС-експерт пані Крістіна Поп презентували структуру та діяльність своєї установи, а також розповіли присутнім про деталі реалізації проекту БІОРЕГІО-Карпати, в рамках якого КБЗ разом зі згаданою природоохоронною установою Румунії є пілотною територією і повинні працювати над створенням транскордонного біосферного резервату.

Від німецької делегації виступив професор П'єр Ібіш, вказавши, що КБЗ в усіх аспектах є модельною природоохоронною установою та наголосив на особистому внеску Ф. Гамора в розвиток КБЗ як біосферного резервату та Карпатського екорегіону в цілому.

Підсумковою подією Дня природоохоронних територій Карпат була виставка дитячого малюнку на тему «Майбутнє Карпат – очима дітей» на базі туристично-інформаційного центру КБЗ «Центр Європи» з нагородженням переможців цінними призами та грамотами. Дитячі роботи порадували креативністю та змістовністю, адже кожен з малюнків наче закликав глядачів: «Ми не випадкові відвідувачі серед цієї краси – це наш дім, бережимо його!».

Вікторія ГУБКО,
начальник відділу рекреації,
зв'язків з громадськістю
та міжнародної співпраці КБЗ.

Юна художниця представляє свій малюнок

ДОРУЧЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

З метою збереження унікальних природних комплексів, забезпечення сталого розвитку української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини», благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області, розташованих у зоні української частини цього природного об'єкта:

М.АЗАРОВУ

1. Забезпечити розроблення проекту Меморандуму між Міністерством екології та природних ресурсів України, Міністерством довкілля Словацької Республіки і Федеральним міністерством довкілля, охорони навколишнього природного середовища та безпеки ядерних реакторів Федеративної Республіки Німеччина, спрямованого на забезпечення збереження українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини».

Термін – 2 грудня 2013 року

**М.АЗАРОВУ
О.ЛЕДИДІ**

2. Забезпечити:

1) опрацювання питання щодо відновлення залізничного сполучення між містами Києвом та Раховом (Закарпатська область);

Термін – 3 червня 2013 року

2) розроблення плану заходів щодо забезпечення сталого розвитку і благоустрою гірських населених пунктів Закарпатської області в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»; передбачивши розвиток туристично-рекреаційного потенціалу Закарпатської області;

Термін – 1 жовтня 2013 року

3) вирішення питань щодо збирання, складування та утилізації побутових відходів на території, прилеглих до території української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»;

Термін – 31 грудня 2013 року

4) фінансування будівництва міжнародного навчально-дослідного центру з вивчення букових пралісів та сталого розвитку Карпат на базі Карпатського біосферного заповідника;

5) проведення ремонту автомобільних доріг та об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури в зоні української частини українсько-словацько-німецького природного об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини»;

6) розроблення та впровадження пілотних проектів із переоснащення систем опалення в гірських населених пунктах Закарпатської області на системи з використанням альтернативних видів палива;

7) здійснення заходів із відновлення зруйнованого автомобільного переходу через річку Тиса та створення необхідної прикордонної інфраструктури на українсько-румунському державному кордоні у селі Діловому Рахівського району Закарпатської області.

Термін – 31 грудня 2015 року

В.ЯНУКОВИЧ

Вих. № 1-1/749
від 2 квітня 2013 року.

● ЗА РЯДКАМИ ДОРУЧЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

ЗМІНИМО НАШ КРАЙ НА КРАЩЕ

Для кращого розуміння необхідності вирішення тих завдань, які поставлено Президентом України перед органами виконавчої влади, хотілось би порадити, в першу чергу, уважно вивчити Постанову Верховної Ради України «Про концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24 грудня 1999 року, Закон України «Про благоустрій населених пунктів» та Концепцію сталого розвитку Закарпаття, яка схвалена Закарпатською обласною радою IV скликання 16 жовтня 2002 року. А вже з врахуванням вимог цих нормативно-правових документів, для кожного населеного пункту планувати необхідні роботи.

По-друге, дуже важливо, при пошуках джерел фінансування, використати у повній

Міністрів України. У такий спосіб можна забезпечити на тривалу перспективу гарантію ремонтів та утримання доріг, які з'єднують, наприклад, Хуст із Долиною нарцисів, Буштино із Малою та Великою Угольками, Широкий Луг у Тячівському районі, Луг із Косівською Полянню та Лазищами, Рахів із Богданом і Лугами у Рахівському районі тощо.

По-четверте, для збереження букових пралісів, як і зменшення вирубок лісів загалом, надзвичайно важливою є проблема впровадження пілотних проектів із переоснащення систем опалення в зазначених населених пунктах на альтернативні види енергії. У цьому контексті найбільш реалістичним може бути переведення, в першу чергу, міста Рахова, гірського

Рахів – місто у центрі Європи

мірі положення статті 3 Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», якою передбачаються державні гарантії соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських. Підкреслимо, що якраз цим Законом, для забезпечення соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, держава гарантує виділення державних коштів на розвиток і зміцнення матеріально-технічної бази пасажирського транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, електричних мереж, освіти, охорони здоров'я, розвитку та використання туристичних, рекреаційних і лікувальних можливостей гірського регіону тощо. Цим же Законом передбачено державні гарантії на здійснення заходів щодо будівництва об'єктів виробничої і соціальної інфраструктури.

Для розвитку села Кваси, яке має статус курорту, доречно використати також великі можливості, які надає для розвитку курортним територіям Закон України «Про курорти».

По-третє, для забезпечення виконання Доручення Президента України, треба застосувати норму статті 8 Закону України «Про автомобільні дороги», якою передбачається, зокрема, що шляхи, які ведуть до об'єктів природно-заповідного фонду є дорогами державного значення, а їх перелік, що фінансується з державного бюджету затверджує Кабінет

курорту Кваси, сіл Мала Уголька, Велика Уголька і Широкий Луг Тячівського району на електроопалення із застосуванням пільгових тарифів на оплату за електроенергію для житлових будинків, які не газифіковані, та залучення коштів Державного агентства екологічних інвестицій і Кіотського протоколу на виготовлення технічних умов, придбання і монтаж альтернативних систем електроопалення, реконструкцію ліній електропередач та заміну трансформаторних підстанцій. Перспективним може бути також, до прикладу, проект із впровадження в селі Ділове теплових насосів із використанням теплого повітря, яке накопичено у великих кількостях в золоторудних шахтних вирубах Сауляка. До речі, Кабінет Міністрів України не так давно вже затвердив спеціальний план заходів із запровадження теплових насосів в Україні.

За рахунок коштів Кіотського протоколу можна би спробувати провести придбання та встановлення сонячних батарей, заміну вікон та дверей на енергозберігаючі металопластикові в багатьох соціально-культурних закладах у населених пунктах, на які поширюється дія Доручення Президента України.

По-п'яте, було б важливо розробити та впровадити проекти комплексного благоустрою міста Рахова, як міста у географічному центрі Європи та гірського курорту Кваси, на базі

яких передбачається створити Міжнародний навчально-дослідний центр букових пралісів та сталого розвитку Карпат та реалізувати ідею «екологічного Давосу» у центрі Європи.

По-шосте, при опрацюванні питань щодо відновлення залізничного сполучення між містами Київ та Рахів, треба не допустити минулих помилок рішень, коли до Рахова їздив причіпний до потяга «Київ-Львів» вагон, який півдобі чекав у Львові на потяг «Львів – Рахів». Зрозуміло, що таке залізничне сполучення було незручним для людей і нерентабельним. У такий спосіб було дискредитовано прекрасну ідею про встановлення руху потягів за маршрутом «Київ – Рахів», і тому курсування цього вагона дуже скоро було скасоване. Зараз треба наполегливо домагатись продовження маршруту до Рахова одного з поїздів «Київ – Івано-Франківськ», завершення реконструкції залізничного вокзалу та прилеглої інфраструктури у Рахові, залізничних станцій у Квасах та Ясінях. Необхідно також передбачити ремонтні роботи самої залізниці.

У рамках цього надзвичайно важливого Доручення Президента України, можна би вирішити і проблемні питання побутового сміття, відновлення роботи очисних споруд в Рахові та інших населених пунктах, відбудову зруйнованих підпірних стінок, ремонту тротуарів, вулиць, прибудинкових територій та площ, приведення до порядку парків та скверів, дитячих майданчиків тощо.

Можна би поставити питання про створення в цих населених пунктах необхідних робочих місць, наприклад, за рахунок розміщення підприємств із глибокої переробки деревини (яка заготовляється у значних обсягах за межами природоохоронних територій), дикоростучих плодів, ягід та грибів, створення тут різноманітних атракційних об'єктів для туристів. Скажімо, цікавим може бути будівництво біля злиття Чорної і Білої Тиси у Рахові інформаційно-туристичного центру «Музей Тиси», відновлення Старої гати у Лугах, із створенням на її базі Музею історії лісокористування та малої гідроенергетики (із вбудованою малою гідроелектростанцією) та облаштуванням тут рекреаційного центру тощо.

Але це лише невелика частина тієї масштабної роботи, яка могла би бути передбачена Планом заходів щодо забезпечення сталого розвитку та благоустрою гірських населених пунктів, який згідно з дорученням Президента України має бути затверджений Кабінетом Міністрів України до 1 жовтня 2013 року.

Користуючись нагодою, хочу звернутись до всіх, кому не байдужа доля нашого краю та його унікальної природи, долучитись до реалізації завдань, які поставлені у Дорученні Президента України та зробити міста і села Закарпаття ще кращими.

Федір ГАМОР,
автор ідеї та розробник проекту Доручення Президента України, професор, заслужений природоохоронець України.

ПІДСУМОВАНО РОБОТУ... ... КОЛЕКТИВУ ЗАПОВІДНИКА

12 червня ц.р. у Карпатському біосферному заповіднику проведено розширену нараду за участю керівників структурних підрозділів та служби державної охорони. На зібранні з доповіддю «Про хід виконання плану природоохоронних заходів за п'ять місяців 2013 р., стан дотримання заповідного режиму працівниками служби державної охорони та пріоритетні завдання колективу» виступив в.о. директора заповідника Микола Рибак.

Доповідач, зокрема, увагу зосередив на тому, що заплановані завдання фінансово-господарської діяльності та природоохоронних заходів в основному виконуються. Унаслідок політики держави щодо жорсткої економії коштів, крім зарплати без премій і надбавок, фінансування із бюджету здійснюється регулярно. В обмежених кількостях фінансуються потреби на всі інші незахищені статті. У ситуації, яка склалася, колектив працює, виконує завдання, які перед ним ставить буденність. Зокрема, виконано такий показник як одержання власних доходів від рекреаційної та господарської діяльності. Ситуацію ще більше вдасться покращити, оскільки розпочався літній сезон, а з ним – приплив туристів, подорожуючих. У ПНД-відділеннях готові до цього. Створено новий інформаційно-туристичний центр в Угольському ПНДВ, продуктивно працюють такі центри в інших відділеннях.

Посилиють роботу приро-

доохоронці заповідника. Вони виявляють порушення чинного законодавства, налагоджують тісні стосунки з територіальними громадами, органами влади. Підсумком цього стало підписання меморандуму між заповідником, Рахівськими районними держадміністрацією та радою, а також територіальними громадами району.

Доповідач наводив багато інших позитивних прикладів злагодженої роботи відділень, відділів, служб, конкретних виконавців. Він наголосив, що в період, який залишився до кінця року, належить зосередитися на пріоритетних напрямках роботи, які у колективі визначено.

В обговоренні доповіді взяли участь заступники директора, керівники структурних підрозділів Федір Гамор, Микола Гречук, Дмитро Брехлічук, Дмитро Сухарюк, Віктор Щерба, Василь Покинчереда, Роман Ковбаснюк, Ганна Белова, Василь Регуш та інші.

За підсумками наради М. Рибак видав відповідні доручення.

Того ж дня відбулася конференція працівників трудового колективу заповідника, на якій розглянуто і прийнято звернення до Міністра екології та природних ресурсів України О.А. Проскуракова щодо призначення кандидатури на посаду директора Карпатського біосферного заповідника.

(Вл. інф.).

... ІНСПЕКТОРІВ ПЗФ ЗА 2012-й РІК

У кінці звітної періоду 2012 року науковцями ботанічної, зоологічної лабораторій та лабораторії екологічного моніторингу оброблено дані фенологічних карток, які надійшли від інспекторів з ПНД-відділень і базувалися на спостереженнях, зафіксованих під час маршрутних обходів на фенопунктах та фено-маршрутах. Це, зокрема, спостереження за явищами неживої природи, ботанічними і зоологічними об'єктами.

Найбільша кількість фенокарток поступила з Угольського (3332) та Чорногірського (1359) ПНДВ; найменша – з Рахів-Берлибаського ПНДВ (304) та Долини нарцисів (51).

З Широколужанського ПНДВ найбільше фенологічних карток надійшло від інспекторів В.Ю. Драгуна (74) та П.П. Поковби (71); з Петрос-Говерляньського ПНДВ – від Д.М. Рибак (63) і М.Ю. Куриляка (62); Чорногірського ПНДВ – від О.Б. Дряшкани (251), Я.М. Папариги (124), М.В. Шорбана (121) і В.В. Йосипчука (99); у Богдан-Петроському ПНДВ відзначились Ю.П. Обрецький (110), Б.М. Баранюк (99), Ю.М. Богуняк (98); у Кісвлянському ПНДВ – І.Ф. Микуляк (64); Б.Б. Брехлічук (59), П.І. Штефанюк (58); у Трибушанському

ПНДВ – В.А. Сас (72); Марамороському ПНДВ – М.В. Костан (90); Ю.П. Блох (89); Кевелівському ПНДВ – Е.В. Підмалівський (35).

Лідером серед всіх є Угольське ПНДВ, рівень роботи якого не тільки у 2012 році, а й за попередні роки, був кращим. Найбільша кількість фенокарток написана Т.Г. Регуш (795), В.В. Химинцем (269), І.М. Дьордяєм (242), В.І. Бенцою (239), М.В. Немешем (231), В.В. Юрашем (208), П.В. Немешем (198).

Крім інформації, що подається у фенологічних картках, в інспекторів ПНДВ є службові щоденники, де вони фіксують більш детальні дані своїх спостережень. Найкращі щоденники у 2012 році були у таких інспекторів ПНДВ: Широколужанського – І.А. Цірика, І.І. Олексія; Чорногірського – В.М. Баранюка, М.В. Шорбана, О.Б. Дряшкани; Богдан-Петроського – Ю.М. Богуняка, Б.М. Баранюка; Кісвлянського – П.О. Митрюка, В.Ф. Федюка; Угольського – І.М. Дьордя, М.В. Немеша, В.В. Юраша; Марамороського – М.М. Бочкора; Кевелівського – В.В. Цуперяка.

Алла КОЗУРАК, науковий співробітник ботанічної лабораторії КБЗ.

● НАДЗВИЧАЙНА СИТУАЦІЯ У ЗАПОВІДНИКУ

СТИХІЯ ЗАГРОЖУВАЛА РИБОРОЗПЛІДНИКУ. ЇЇ НАСЛІДКИ ЛІКВІДОВАНО ОПЕРАТИВНО

Здавалося б, у неділю, 2 червня ц.р., для риборозплідника Карпатського біосферного заповідника, розташованого в урочищі Ліщинка, нічого біди не віщувало. У Рахові у цей час святкували День проводів тваринників на полонини за трансрегіональним проектом «Карпатський редик – 2013». Правда під вечір дощові хмари з'юрилися над містом і довкруг, в т.ч. і над згаданим урочищем. Незабаром полив рясний дощ, який місцями перетворився у суцільну зливу. Дощові води в урочищі Ліщинка з навколишніх гір хлинули у низину, перетворивши невеличкий потік Лихий, з якого живиться розплідник, у руйнівну стихію. Форелеве господарство тут існує давно. Щорічно у ньому утримуються десятки тисяч мальків, маточне поголів'я і товарна риба лососевих порід форелевих видів. Торік, наприклад, із риборозплідника заповідник реалізував риби понад 100 тисяч гривень. Виробництво нарощується далі.

Спеціалісти знають, що форелі потрібна чиста струмкова або річкова вода, збагачена киснем. Інакше риба не виживає. Риборозплідник на Ліщинці має відповідний забір із потоку Лихий, звідки вода подається у басейни лотками через шлюзи. Здається, усе продумано. До паводку 2 червня, проблем із водозабором, постачанням якісної води у рибник не було. Але місцеві мешканці, бачивши, не даремно дали потокові таку назву. І на цей раз гроза зробила свою справу: його води, у незначний проміжок часу, перетворилися у розбурханий вал каламуті із каміння, ґрунту, гілля, листя тощо. Ними забило лотки, шлюзи. Навіть русло потоку змінило свій напрям. Спершу каламутна вода хлинула у форелерозплідник, а потім перестала поступати взагалі.

Черговий у цьому виробничому підрозділі в цей вечірній період, хоч лив дощ, помітив негаразд, який твориться навколо. У першому басейні, де розводять товарну рибу, вона почала задихатися – спливала догори черевами. Спершу ним по тривозі був піднятий керівник риборозплідника Юрій Грижук. Той, у свою чергу, доповів про біду в.о. директора заповідника Миколі Рибак. Для надання порятунку ним оперативно були організовані інспектори Трибушанського ПНДВ, деякі мешканці села Костилівки на чолі з Романом Семенюком. На місце події вони прибували на власному транспорті і одразу приступали до очищення лотків, шлюзів. А до цього черговий форелерозплідника Василь Савляк самотужки старався зарадити справі. Але зусилля цих людей не дали бажаних результатів. На допомогу їм вночі, за розпорядженням М. Рибак, поступила техніка із центральної садиби заповідника, а також працівники Рахів-Берлибаського ПНД-відділення на чолі з Павлом Юркуцом, спеціалісти із відділу відтворення, збереження природних екосистем та використання природних ресурсів КБЗ.

Усього у рятувальних роботах участь брали до 30 чоловік. До організації робіт був залучений також заступник директора КБЗ Микола Гречук.

Для того, щоб подавати безперебійно воду у басейни, було, наприклад, залучено потужний пожежний автомобіль КАМАЗ. А русло потоку у попереднє місце повертав на колісному екскаваторі, який теж приїхав з Рахова, Василь Ретізник. Боротьба зі стихією тривала цілу ніч. Лише в обідню пору 3 червня воду з Лихого потоку знову вдалося подати у форелерозплідник.

На сьогодні наслідки стихії, руйнувань навколо форелерозплідника і суто всередині об'єкта усуваються і оцінюються. За попередніми підрахунками, установі завдано збитків на кільканадцять тисяч гривень. Загинула незначна кількість риби, навколо потоку вивернуло з корінням кілька дерев. Утворилися гори щебеню, каміння, намулу. Також зруйновано два містки через потік, які потрібно відновити.

За наслідками стихії у форелерозпліднику КБЗ засідала районна комісія із надзвичайних ситуацій. Там констатувалося, що керівництво КБЗ організовано і своєчасно вжило заходів для попередження і усунення наслідків згаданої стихії, а також мова йшла про сумлінність людей, які були залучені до рятувальних робіт. Внаслідок цього вдалося попередити значні збитки, які могли бути завдані господарству, установі взагалі. Дирекція заповідника готує наказ про нагородження тих, хто відзначився на ліквідації наслідків повені.

Дмитро БРЕХЛІЧУК, начальник відділу відтворення, збереження природних екосистем та використання природних ресурсів КБЗ, учасник ліквідації стихії.

ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЯЛИНОВИХ ЛІСІВ

Проблема всихання ялиників в Українських Карпатах і в ширшому масштабі настільки актуальна у наш час, що продовжує турбувати вчених, практиків, владні інституції і широку громадськість. Адже йдеться про те, чи не залишимося рано чи пізно без ошатних смерек, ялиць. У значній мірі відповідь на це дає кандидат біологічних наук, завідувач лабораторії лісознавства Карпатського біосферного заповідника, людина з великим практичним досвідом у лісовому господарстві Дмитро СУХАРЮК.

– Дмитре Дмитровичу! Наскільки актуальною і в чому, на Вашу думку, є проблема всихання ялиників у Карпатах взагалі й у нашому регіоні зокрема?

– Справді, упродовж останніх п'яти років ми стали свідками збільшення потоку інформації про інтенсивне всихання ялинових лісів в Українських Карпатах. Звичайно, це явище стурбувало як науковців, природоохоронців, господарників, так і представників влади, громадськість і місцеве населення. Вирішення проблеми всихання ялини сьогодні – дуже актуальне. Подальше всихання ялинових лісів, безперечно, може призвести до погіршення економічного стану лісогосподарських підприємств і лісозаготівельних організацій, в цілому добробуту місцевого населення, рівня ведення лісового господарства, підвищення ступеня пожежної небезпеки, зниження естетичної цінності й туристичної привабливості лісових ландшафтів та краєвидів. З іншого боку, інтенсивне всихання ялиників може негативно вплинути на біологічну і екологічну стійкість ялинових лісів, їхню природорегулюючу і захисну функції, на збереження біорізноманіття, особливо в ялинових лісах природного походження і пралісах.

Звичайно, всихання окремих дерев у насадженнях відбувається постійно, що пов'язано з жорсткою конкуренцією між особинами та природним відбором у лісовому фітоценозі. В деревостані, у першу чергу, відпадають відсталі у рості або пошкоджені дерева. Масове всихання ялиників, як в цілому у Карпатському регіоні, так і на Рахівщині, можна пояснити впливом комплексу різних факторів. Так, важливою передумовою появи вогнищ короїда є вітровали і сніголами, кількість ослаблених ростучих дерев ялини. Зокрема, до зниження біологічної стійкості дерев призводить зараженість ялинових насаджень кореневою губкою і опеньком, особливо в 40-60-річних культурах, яка іноді досягає 75-80 %.

Варто наголосити, що, починаючи з другої половини XIX до 60-х років XX століть, інтенсивно вирубувалися на великих площах корінні мішані буково-ялицево-ялинові, буково-ялицеві, буково-ялинові та інші природні ліси і на їх місці створювалися чисті ялиники, які виявились екологічно нестійкими.

На чисельність короїда суттєво впливає порушення вимог санітарних правил під час лісозаготівельних робіт, зокрема пошкодження здорових дерев, не намічених для рубок, залишення неокорованої деревини на лісосіках і верхніх складах, неокоровані пні, несвоєчасна і неякісна очистка місць рубок тощо. На стійкість лісових угруповань негативно впливає також надмірний випас худоби, внаслідок чого відбувається ерозія верхнього шару ґрунту, оголення і пошкодження кореневої системи, що веде до ослаблення дерев.

На основі довготривалих досліджень ряд учених встановили негативний вплив трансєвропейських переносів забруднених атмосферних опадів на фізіологічний стан хвойних порід.

Упродовж останніх років помітнішим стає вплив на лісові екосистеми глобальних кліматичних змін. Планетарне потепління клімату все чіткіше відображається на складі й структурі деревостанів. Як показали результати аналізу складу мішаних ялинових деревостанів на 7 дослідних стаціонарах в Мармароському масиві, які були закладені чеським професором А. Златніком ще 80 років тому, за цей період на всіх пробних площах частка бука зросла на 5-7%, а ялини навпаки – на таку ж кількість зменшилася. Схожа тенденція спостерігається в мішаних ялинових лісах в усіх Карпатах. Ялина, як холодолюбна порода, в умовах зростання

температур повітря впродовж вегетаційного періоду, з часом поступово замінюється на більш теплолюбні породи. За таких умов дерева ялини стають ослабленими і пошкоджуються шкідниками і хворобами.

Тривала весняно-літня засуха 2008 року призвела до різкого зростання чисельності короїда і масового заселення ним, в основному, ослаблених ялинових деревостанів штучного походження. Особливо висока активність короїда відмічена у 2009-2010 роках. Зараз його інтенсивність різко скоротилася і чисельність цього шкідника набула ознак природного фону.

Таким чином, вирішальну роль у появі вогнищ короїда і всихання ялиників відіграє кліматичний фактор, особливо тривала висока температура повітря і низька його вологість.

– Чи існувало (існує) подібне явище деінде у світовій практиці і до чого воно призвело?

– Згідно з літературними джерелами, катастрофічні вітровали в ялинових лісах і пов'язані з ними масові інвазії короїда в засушливі роки відмічалися періодично упродовж історичної доби. Наприклад, у 1868-69 роках ураганні вітри пошкодили 13 тис. га ялинових лісів у Ясінянській, Богданській, Надвірнянській і Усть-Чорнянській долинах. Несвоєчасна розробка вітровалів призвела до знищення короїдом ще понад 30 тис. га ялиників. І вже в 1872-73 роках такі масові спалахи поширилися практично на всі ялинові ліси Карпат, включаючи приполюнні і високогірні деревостани. Однак, незважаючи на ці катастрофічні явища, пошкоджені лісові ялинові масиви поступово відновилися природним шляхом.

У 1948-1957 роках надмірні концентровані й пошукові рубки в Карпатах спричинили масові вітровали (біля 10 млн. м³ деревини) і масовий розвиток короїда, від якого постраждали на значних площах здорові ялинові насадження. У 1963 р., унаслідок сильних сніговалів і сніголамів, було пошкоджено понад 3 тис. га ялинових лісів у Ясінянському лісокомбінаті (понад 1,5 млн. м³ деревини), що викликало катастрофічний спалах короїда, який поширився на прилеглий смерековий ліс Богданської долини, верхів'я Прута і навіть на хвойні деревостани Мараморощини в Румунії, що стало причиною міждержавного скандалу на рівні ООН.

Періодичні спалахи короїда і всихання ялиників спостерігаються також в ялинових лісах Австрії, Швейцарії, Німеччини, Польщі, Росії та інших країн. Кілька років тому мені довелося зустрічатись з директором Крконошського народного парку Іржі Новаком (Чехія), який під час обговорення стану лісів на Європейському континенті зазначив, що через інвазію короїда загинуло понад 60% ялинових насаджень на території парку.

– А яка ситуація з всиханням лісів на території Карпатського біосферного заповідника?

– На території заповідника ялинові ліси поширені на площі 17813 га, що становить 40,4% від його загальної лісової площі. Майже половина ялиників розміщена на території КБЗ без вилучення, де вони представлені, в основному, насадженнями штучного походження. Біля 98% ялинових лісів заповідника знаходяться на Рахівщині. За період з 2008 до 2012 рр. на території КБЗ обліковано 1026 га пошкоджених ялинових деревостанів, з яких 725 га розміщені на території заповідника без вилучення (70,6%).

Понад 90% облікованих осередків всихаючих ялиників КБЗ характеризуються незначною кількістю пошкоджених дерев (29-60 шт/га) і невеликою їх площею (0,1-0,5 га).

Насторожує те, що вперше за період діяльності заповідника всихання ялини відмічене у смугі високогірних чистих природних лісів і пралісів. У той же час у мішаних ялинових лісах як природного, так і штучного походження, пошкодження виявилися незначними. На всіх осередках

всихаючих ялиників проведені детальні обліки природного поновлення. Отримані дані засвідчили, що на абсолютній більшості ушкоджених ділянок лісу природне поновлення дуже добре. Тому з глибоким переконанням можна констатувати, що наразі на території КБЗ загрози існуванню ялинових лісів немає.

– Чи можливо попередити всихання ялиників?

– Як уже наголошувалося, природний процес всихання як окремих дерев, так і невеликих куртин у деревостанах, відбувається постійно. Однак, не допустити масового всихання ялиників у певній мірі можливо. Перш за все, щоб запобігти масовому поширенню короїда в ялинових лісах, важливо налагодити чітку і дієву систему прогнозування та планування і проведення заходів щодо регулювання його чисельності.

У практиці лісового господарства існують ефективні методи визначення стану дерев і діагностики щодо можливості їх заселення короїдами. Спостереження за станом дерев у хвойних лісах на ослаблених ділянках повинно проводитись щодавно, з травня до вересня. Особливо старанний огляд ділянок слід здійснювати у місцях розробки лісосік на південних схилах, за стіною лісу. За наявності великої кількості ослаблених дерев і заселення їх короїдом, необхідно якнайшвидше провести санітарно-оздоровчі заходи. Велика увага повинна приділятися своєчасній очистці лісосік.

Важливо в якості діагностики і профілактичних заходів регулювання чисельності короїда ширше практикувати метод ловильних дерев і феромонних пасток. У разі появи вітровалів, сніговалів чи ділянок лісу, пройдених пожежею та ослаблених насаджень, необхідно оперативно провести вибірку пошкоджених дерев, а за необхідності – окоровування з обов'язковою утилізацією кори.

Звичайно, підтримання належного санітарного стану в лісах є постійною і дуже копіткою роботою, яка вимагає суворі

трудова і виробничої дисципліни, значних матеріально-технічних і фінансових витрат, добре розвинутої лісозахисної і дорожньої інфраструктури. До речі, густота доріг в Українських Карпатах у 5-10 разів нижча, ніж у розвинутих європейських країнах, не говорячи вже про їхню якість. Для створення екологічно стійких лісів майбутнього важливо нові покоління лісових культур формувати за складом і структурою, наближеними до корінних типів деревостанів.

– Карпатський біосферний заповідник – державна природоохоронна науково-дослідна установа. Господарювання в лісі має специфіку. Як, на Вашу думку, поводитися установі в умовах інтенсивного всихання ялиників?

– Справді, господарювання в лісах на території природно-заповідної установи має специфіку і особливості. Господарська діяльність тут проводиться з врахуванням функціонального зонування заповідної території. Вона дозволяється лише в буферній зоні, зоні регульованої заповідності і зоні антропогенних ландшафтів. Серед похідних ялинових лісів заповідника переважають ялинові деревостани. У них проводяться науково-дослідні і експериментальні рубки з відновлення корінних лісових екосистем, збереження цінних об'єктів природи, моніторингу шкідників і хвороб лісу, підтримання санітарного стану лісів тощо.

Звичайно, в умовах інтенсивного всихання ялинових лісів у регіоні, заповідник активно реагує на ситуацію. Перш за все, ще на початку останньої інвазії короїда в ялиниках, у відповідності до затвердженої дирекцією Програми робіт, налагоджено збір інформації про осередки поширення короїда, стан його активності, динаміку і ступінь пошкодження насаджень і введення результатів спостережень в постійну базу даних. В інтенсивно заселених короїдом і всихаючих ялинових деревостанах оперативно проведені санітарно-оздоровчі заходи. На деяких, віддалених від доріг ділянках, де відмічене затухання активності короїда і за наявності задовільного природного поновлення, вибірку всохлих дерев припинено. Разом з тим, невіршеними сьогодні залишаються профілактичні й санітарно-оздоровчі заходи у пошкоджених ялинових лісах заповідної зони, на території якої, згідно із законодавством, господарська діяльність заборонена.

На мою думку, час долати старі підходи і стереотипи у проведенні регулятивних і заповідно-режимних заходів на територіях природно-заповідного фонду. Давно нарігла необхідність змінити систему отримання різного роду бюрократичних погоджень і дозволів у вищих ешелонах влади. Важливо підвищити дієвість і оперативність в реагуванні на різні екологічні виклики та потреби часу щодо гармонізації відносин людини і природи. Відчувається необхідність у прийнятті законодавчих актів, які сприяли б ефективному спільному з держлісгоспами управлінню територією заповідника без вилучення як у питаннях охорони, відтворення і використання природних ресурсів, підтримання в лісах належного санітарного стану та збереження біорізноманіття, так і забезпечення необхідного фінансування.

Стан поширення короїда в ялинових лісах, реалізація практичних заходів щодо регуляції його чисельності, моніторингу перебуває на постійному контролі в заповіднику. Цим питанням присвячувалися два засідання науково-технічної ради КБЗ. Крім цього, у червні минулого року на базі ДП «Рахівське лісодослідне господарство» відбувся семінар з вивчення причин і наслідків всихання ялинових лісів в Українських Карпатах. Його учасники одностайно наголошували, що всихання ялиників – дуже серйозна проблема, яку слід визнати екологічним лихом Карпатського регіону. Державне агентство лісових ресурсів України створило комісію з відомих вчених і практиків для глибокого вивчення цього питання. До роботи комісії активно долучився і Карпатський біосферний заповідник. А в цілому, я б сказав так: доля карпатських ялиників знаходиться – у руках людини.

Інтерв'ю взяв Василь БОЙЧУК.

УВАГУ – ПОДОРОЖУЮЧИМ

Богдан-Петроське природоохоронне науково-дослідне відділення – найвисокогірніше і одне із найбільш відвідуваних туристами у заповіднику. Звідси й туристичний сезон, який розпочався, має неабиякий вплив на його роботу. Угіддя цього структурного підрозділу КБЗ розташовані у підніжжі Говерли і Петроса. Сюди веде основний екотуристичний маршрут «Чорногірськими пралісами на Говерлу», який входить до Закарпатського туристичного шляху.

Зрозуміло, щоб люди йшли до нас, насолоджувалися красою Карпат, потрібно створити необхідні умови для їх перебування у горах. З цієї метою основний екотуристичний маршрут промарковано і ознаковано у відповідності до вимог Закарпатського туристичного шляху. Знаки до цього річного сезону, а також засоби наочності, де це потрібно, оновлено. У пунктах відпочинку відповідно обладнано: місця для розведення вогню, сміття, джерела питної води, інформаційні і попереджувальні знаки та таблички.

Найбільшу увагу приділили інформаційно-туристичному центру «Високогір'я Карпат» на сідловині під Говерлою, який функціонує тут з 2011 року. За два сезони, що минули з того часу, ми переконалися, що не помилилися в ідеї: центр справді став улюбленим місцем для відвідування і перепочинку туристів. Адже, крім обширної інформації про місцину, де центр розташований, а також заповідник, тут облаштовані місця для нічлігу, створені деякі інші зручності для подорожуючих. У будівлі центру можна сховатися від негоди. Правда, деякі туристи нарікали, що немає навісу для мангала, розташованого надворі, що всередині приміщення відсутнє опалення. Так ось, навіс над мангалом споруджено. Під час весняної ревізії ми прибрали територію

Інфотурцентр «Високогір'я Карпат»

інфотурцентру, що потрібно – полагодили. Участь у суботнику брали всі працівники ПНДВ без винятку. Стосовно опалення приміщення, то вирішення цього питання відкладається, адже слід, насамперед, вирішити проблему протипожежної безпеки.

Зараз на цьому об'єкті налагоджено цілодобове чергування працівників нашого та інших ПНД-відділень. Вони приймають туристів, відповідають за їх належне обслуговування, слідкують за дотриманням природоохоронного законодавства, правил протипожежної безпеки. У літній період працює КПП «Усть-Рогнескул», чергові видають туристам і місцевому населенню перепустки та пам'ятки про правила поведінки в угіддях КБЗ.

Звичайно, це далеко неповний перелік того, що робимо в літній період. Адже на території відділення розташовані чотири полонини, де випасаються до 200 голів ВРХ та 900 овець громадян. Потрібно забезпечувати, щоб це літування не завдало шкоди природі, виділити полонинникам дрова, деревину для інших потреб. А ще, – аби були прихідними на полонини і в інші угіддя лісові дороги, яких маємо 27 кілометрів, та шість мостів і містків. Їх теж потрібно час від часу ремонтувати. Але це тема для розмови іншим разом.

Василь ШЕМОТА,
начальник Богдан-Петроського ПНД-відділення КБЗ.

«ТРУФАНЕЦЬ» РЕКОНСТРУЙОВАНО

На під'їзді до Ясіня з боку Квасів, рекреаційний об'єкт на водоспаді «Труфанець» реконструйовано у зв'язку з тим, що він, внаслідок дії природних факторів, прийшов у непридатність – підмиті несучі бруси, настил і сама альтанка, хоча з початку їх будівництва у 2002 році минуло не так багато часу. Довелось будівельникам Кевелівського ПНДВ, якому об'єкт належить, власними силами демонтувати застарілі дерев'яні конструкції і, практично, зводити все заново.

Згаданий об'єкт Карпатського біосферного заповідника приваблював і приваблює подорожуючих тим, що розта-

шований у унікальному місці узбіч автодороги Рогатин – Мукачево, вода з гірського потоку. «Труфанець» у цьому скелястому місці, недалеко від впадіння у річку Чорну Тису, виривається на простір з висоти понад 35 метрів. Тут туристи, проїжджаючи повз водопад пасажири, місцеві мешканці зупиняються, щоб насолодитися прохолодою та оточуючим середовищем гірського потоку, фотографуються на пам'ять. У традицію ввійшло, що фото на згадку роблять весільні пари. Тому дирекція КБЗ розглядає цей об'єкт як особливо привабливий. Практично, він діє від початку створення

Кевелівського лісництва у 1997 році. І зводився він тоді під керівництвом лісничого Василя Вербіцького силами працівників лісової охорони виробничого підрозділу.

І на цей раз, при погодженні з в.о. директора заповідника Миколою Рибак, реконструкцію проведено у найкоротші строки. Вже вимощено настил містка з одного боку берега потічка на інший, відремонтовано альтанку, східці для підйому до неї. У реконструкції брали участь безпосередньо В. Вербіцький, його заступник Юрій Зеленчук, майстри природоохоронної справи Василь Юркуц, Іван Мойсюк, Василь Вербіцький, а також усі 13 інспекторів ПНДВ.

І це не єдиний такий привабливий рекреаційний об'єкт у згаданому відділенні. Зокрема, інші розташовані в урочищах Кевелів – «Потічок», у Васкулі, мінджерело біля кав'ярні «Крайня хата» та інші. Всі вони підтримуються у належному стані. Тут розміщені інформаційні стенди, панно. Також промарковано і діють три туристичні маршрути – Кевелів – Гропа – Близниці, Кевелів – Петрос – Говерла, Васкул – Джурджева Прелюка – Петрос – Говерла, які входять до складу Закарпатського туристичного шляху.

Василь БОЙЧУК.

КРАЄВИДИ МАРАМОРОЩИНИ В «ЦЕНТРІ ЄВРОПИ»

На другому поверсі еколого-освітнього центру «Центр Європи» було організовано фотовиставку «Природа Мараморощини», присвячену Дню парків. Виставку підготували Карпатський біосферний заповідник спільно з природним парком Марамороських гір (Румунія). На фото відзнято найкрасивіші місця, представників флори та фауни Українських і Румунських Марамороських гір.

У цьому ж «Центрі Європи» з 30 травня 2013 року триває чергова виставка та конкурс дитячих малюнків «Майбутнє Карпат очима

дітей». До цього конкурсу долучилася велика кількість учнів із загальноосвітніх шкіл та закладів позашкільної освіти Рахівського району, а також дошкільнята рахівських ДНЗ. Кожна творча робота по своєму цікава та яскрава. Переможці конкурсу нагороджені призами і грамотами. Виставка розгорнута на першому поверсі візит-центру.

Отож, запрошуємо Вас відвідати цю подвійну та цікаву виставку!

Марина БИРОВАШ,
екскурсовод еколого-освітнього центру «Центр Європи» КБЗ.

ВІДЗНАЧАЛИ РАЗОМ ЗІ ШКОЛЯРАМИ!

5 червня ц.р. відсвятковано Всесвітній день захисту навколишнього природного середовища. Це надзвичайно важливо, адже середовище, в якому ми живемо, вимагає до себе дбайливого ставлення та заощадливого використання його природних багатств. Саме цього дня Музей екології гір, еколого-освітні та інформаційно-туристичні центри Карпатського біосферного заповідника відкрили свої двері для школярів Рахівського району.

Завідувач та екскурсовод Музею екології гір Ігор Кальба спільно із завучем з виховної роботи Рахівської загальноосвітньої школи №2 Антоном Візавером підготували юних екологів для проведення екскурсії. У цей день відвідувачам екскурсію проводили учні старших класів. До Музею завітало понад 150 школярів. Усіх юних екскурсоводів відзначено подяками дирекції Карпатського біосферного заповідника та підбіркою літератури.

У рамках відзначення Всесвітнього дня захисту навколишнього природного середовища (5 червня) та організації екскурсійної програми шкільних практик проведено низку еколого-освітніх заходів: День води, День птахів, День ентомолога, День сейсмолога, День флори, День лісу, які проходили (щодня) із 28 травня по 6 червня. Тематичні заняття відбувалися на центральній садибі заповідника. Наукові співробітники ботанічної, зоологічної, фенологічної та лісознавчої лабораторій підготували для учнів цікаві розповіді, екскурсії у природу, демонстрації колекцій та живих об'єктів, ознайомили їх з роботою лабораторій. Метою заходів було підвищення рівня екологічних знань учнів середньої ланки загальноосвітніх шкіл (5-8 класів), поглиблення вивчення природи рідного краю.

Іванна КОЛАЧУК,
провідний фахівець відділу пропаганди та екоосвіти заповідника.

У День води досліди дітям демонструє науковий співробітник заповідника Людмила Піпаш.

Вітаємо з ювілейними роковинами від днів народження!!!

У червні ц.р. ювілейні роковини від дня народження святкували і урочисто відзначатимуть працівники Карпатського біосферного заповідника:

Данів Іван Миколайович, провідний інженер з охорони праці (першого червня),

Митрюк Павло Олексійович, інспектор з охорони ПЗФ Кісвлянського ПНД-відділення (другого ...),

Феєр Валерій Михайлович, начальник Широколузанського ПНД-відділення (третього ...),

Грижук Юрій Юрійович, завідувач фореєлівого господарства (14-го ...),

Думен Ганна Петрівна, чергова Трибушанського ПНД-відділення (18-го ...),

Андрашук Василь Васильович, інспектор з охорони ПЗФ Кевелівського ПНД-відділення (21-го ...),

Юркуц Олена Юріївна, начальник відділу економіки і маркетингу (25-го ...),

Сухан Василь Васильович, інспектор з охорони ПЗФ Богдан-Петроського ПНД-відділення (26-го ...),

Полянчук Іван Йосипович, провідний інженер лісознавчої лабораторії (30-го ...).

*Щоб спокій і мир панували в родині,
Щоб щастя всміхалось при кожній годині
Нехай обминають Вас болі й тривоги,
Хай стелиться довга життєва дорога,*

*Хай легко працюється, гарно живеться,
Все вміється, множитья і удається!
Здоров'я міцного, щастя без краю,
Усього найкращого ми Вам бажаємо!*

Дирекція, профспілковий комітет заповідника.

ЕКОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР 2013 р.

4 липня – Міжнародний день дельфінів – полонених

З огляду на існування в усьому світі дельфінаріїв, ця дата є дійсно актуальною для дельфінів і біорізноманіття. До неї приєдналася і Україна. В 2009 році на суходутній частині її території було відкрито шість дельфінаріїв, крім дельфінаріїв на узбережжях Чорного і Азовського морів.

Дельфінів в дельфінаріях з абсолютною впевненістю можна назвати полоненими. Адже ці дельфіни спеціально чи випадково (під час вилову риби) виловлені бракон'єрами, а, отже, розлучені зі своїми стаями і родинами. А дельфіни – це високоорганізовані морські ссавці з власною мовою, які групуються у стаї і мають родини.

7 липня – День працівника природно-заповідної справи

Президент України Віктор Ющенко установив в Україні професійне свято – День працівника природно-заповідної справи, яке відзначається щорічно 7 липня. Про це йдеться в указі глави держави від 18 серпня 2009 року.

11 липня – Всесвітній день народонаселення

У 1989р. Рада керуючих Програми розвитку ООН (ПРООН) рекомендувала відзначати 11 липня як Всесвітній день народонаселення (рішення ПРООН 89/46). Ведучи відлік від 11 липня 1987р., коли чисельність населення світу перетнула позначку 5 мільярдів мешканців, цей День має на меті загострити увагу на невідкладності та важливості питань, пов'язаних з народонаселенням, зокрема, в контексті планів і програм загального розвитку та необхідності пошуків розв'язання цих проблем.

8 серпня – День дій за заборону ядерної зброї

У цей день 6 серпня 1945 р. американська авіація піддала атомному бомбардуванню японське місто Хіросіму. Вперше в історії ядерна зброя була застосована проти людей і продемонструвала свою жахливу силу. Колосальних збитків було завдано довкіллі і здоров'ю громадян. Наслідки бомбардувань відчутні й сьогодні. Ядерна

зброя вважається найбільш небезпечною з усіх видів зброї. На сьогоднішній день більшість країн припинили здійснювати ядерні вибухи, проте лабораторні випробування тривають і надалі.

16 серпня – Міжнародний день безпритульних тварин

Цей день увійшов до міжнародного календаря згідно з пропозицією міжнародного Товариства Прав Тварин (ISAR) США. Проблема безпритульних тварин знайома кожному великому місту, де гостро стоїть питання будівництва притулків для бездомних тварин. Представники громадських організацій, а також небайдужі жителі країни в цей день можуть висловити своє відношення до того, як влада вирішує проблему зниження чисельності безпритульних тварин у місті. Давно доведено, що рівень духовності людини визначається не лише соціальним середовищем, але й характером спілкування зі світом природи. Жорстокість до тварин в дитинстві може перерости у жорстокість до людей.

Даді буде ...
(За матеріалами Інтернет-видань).

КАРПАТСЬКИЙ ТРИТОН

Карпатський тритон – вид, широко розповсюджений в гірських районах Українських Карпат. Його можна зустріти на висотах від 150 м до 2000 м, хоча переважно мешкає у діапазоні висот 350-800 м. Колись карпатський тритон населяв ареал набагато ширший, ніж сьогодні. Так, у 1915 році він був відмічений у передгір'ях Баварського лісу, що в Німеччині. Однак зараз зустрічається виключно в Карпатах.

Усі знають тритонів як мешканців водойм. Але прісні водойми – лише тимчасове їх оселище. У них вони перебувають лише 3-4 місяці.

У липні – на початку серпня тритони залишають водойми і переходять до наземного способу життя. В цей період вони живуть як саламандри – в тінистих місцях широколистяних і хвойних лісів, поблизу гірських озер, потічків, серед лісової підстилки. Вдень їх побачити практично неможливо, хіба що після теплої дощу. Тільки вночі вони виповзають зі своїх схованок: з дірок в землі, зі щілин у гнилих пнях, з-під опалого листя, шукають молюсків, дощових черв'яків, багатоніжок, кліщів, гусениць...

З кінця жовтня до квітня тритони знаходяться в зимовій сплячці під корінням дерев, у купах опалого листя, в норах кротів і мишей, в різних підземних порожнинах.

На початку квітня тритони залишають свої зимові квартири і повзуть до води. Часом їм доводиться долати досить великі відстані, іноді більше кілометра. Тритони повзуть до води, щоб дати життя новому поколінню. Тут у них відбуваються шлюбні ігри, які починаються через кілька днів після переходу у водойму. Але спочатку тритони линяють. Линяла шкірка сходить з тіла повністю, починаючи з голови. Линяюча особина допомагає собі зняти шкірку з хвоста, хапаючи її ротом. Потім тритон цю шкірку з'їдає.

Карпатські тритони зустрічаються як у великих озерах, так і в дрібних тимчасових водоймах, але надають перевагу останнім. Відкладання ікри відбувається часто біля берега, де самка прикріплює до підводних рослин по 2-5 ікринок. Всього самка може відкласти 35-80, зрідка до 200 ікринок. На 10-15-й день (якщо вода

занадто холодна – на 30-й) з ікринок виходить хвостата личинка. По боках її голови відстовбурчуються перисті зябра, а нижче під ними – ледь помітні зачатки передніх кінцівок. Першу добу личинка голодує, затаївшись серед підводних трав. Наступного дня у неї прорізається мініатюрний ротик і личинка починає жадібно хопати дрібні водні організми, що снують навколо неї. Близько трьох місяців личинка живе у воді, росте і поступово перетворюється в тритона, який спочатку має довжину 2-3 см. Однак у високогір'ї личинкам не завжди вдається закінчити свій метаморфоз до настання зими. В такому разі вони залишаються зимувати у водоймі і закінчують перетворення у дорослу особину навесні.

Природних ворогів у тритонів не так багато. На них можуть нападати деякі види риб і птахів. Більш відчутний негативний вплив на тритонів мають вирубка лісу, забруднення та висушування нерестових водойм, обробка лісів отрутохімікатами. Велика кількість тритонів може гинути у високогірних водоймах при різкому весняному похолоданні.

Як ендемік Карпат, який представляє великий природоохоронний та науковий інтерес, карпатський тритон занесений до Червоної книги України і охороняється законом. Вразливим місцем цього виду є потреба у нерестових водоймах, які часто заболочуються і висихають. Особливо інтенсивно це відбувається в останні засушливі роки. Тому розчищення нерестових водойм – це головна запорука збереження цього ендемічного виду.

Ярослав ДОВГАНІЧ,
завідувач зоологічної
лабораторії КБЗ.

МУЗЕЙ ЕКОЛОГІЇ ГІР ТЕПЕР – у 3D!

Тепер усі бажаючі, не відходячи від моніторів своїх комп'ютерів, можуть ознайомитися з унікальними експозиціями музею екології гір Карпатського біосферного заповідника. Для цього достатньо мати доступ до Інтернету і бажання відкрити для себе чудову природу наших гір та історію природокористування в Українських Карпатах.

З віртуальним туром можна ознайомитися за цим посиланням: <http://cbr.nature.org.ua/museum/tour/index.html>

Ігор КАЛЬБА,

Завідувач Музеєм екології гір КБЗ.

Вісник

ЖИТТЯ У ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЯХ

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.

Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net

<http://cbr.nature.org.ua>

Засновник і видавець:

Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Федір Гамор (шеф-редактор),

Василь Бойчук (редактор),

Василь Покин'єра,
Юрій Беркела,
Дмитро Сухарюк,
Ярослав Довганич,
Йосип Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.

Газету віддруковано в Ужгородській міській друкарні,
вул. Руська, 13.

Замовлення № _____

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Свідоцтво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25.01.2006 року